

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

אוצר
לקוטי שיחות
לימוד התורה

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וארבע לבריאה

תוכן העניינים

מבוא 17

מצות תלמוד תורה

מצות ידיעת התורה 41

מהי מצוות ידיעת התורה – להבין ולהכיר את המצוות והלכותיהן או ידיעה לשם ידיעה • בירור שיטת הרמב"ם ואדמו"ר הזקן בלימוד הלכות ללא טעמיהן • מעלת הלימוד במשנה תורה לרמב"ם

חובה מתמשכת 55

מדוע אין צורך לברך שוב על מצות תלמוד תורה גם לאחר היסח הדעת גמור המחייב במצוות אחרות - כגון תפילין - ברכה חדשה? • הסברת הדיון בנושא חובת ברכת התורה לנשים - לאור השאלה האם גדרה של ברכת התורה דומה לברכות הנהנין או לברכות המצוות • ביאור מחודש בעניין החלות התמידית של מצוות תלמוד תורה על האדם

חיוב בלתי תלוי בזמן 65

מדוע קריאת שמע מוגדרת כשני חיובים, ביום ובלילה, ואילו מצוות תלמוד תורה היא חיוב אחד תמיד? • התורה אינה שייכת למציאות העולם ולכן אינה מוגדרת בגדריו • הקשר בין תחילת הש"ס לסופו - הכוח לזיכרון העולם ב"קריאת שמע" נובע מלימוד התורה, "כל השונה הלכות בכל יום"

תורה לשמה - כבן הנמשך לאביו 77

מה פשר הלימוד הייחודי מהלל ומר' אלעזר בן חרסום ה"מחייב" עניים או עשירים שלא לבטל תורה מפני מצבם - מעבר לאבן-הבוחן השגרתית: האם הדבר היה באונס או לא? • שלוש מעלות בתורה: (א) בהשוואה לכל המצוות היא נעלית יותר; (ב) עומדת מעל המצוות כולן ומשמשת כשורש להן; (ג) חכמתו של הקב"ה השייכת לרובד המרומם לחלוטין מתחום קיום המצוות • לימוד תורה "לשמה" נטול חישובים, כבן הנמשך לאביו

- 85** ..... **ובלכתך בדרך - גדר החיוב**
האם החיוב ללמוד בדרך הוא פרט במצוות תלמוד תורה או מדיני שמירה מסכנה בעת הליכה בדרך? • שני סוגי שמירה והגנה מכוח התורה: (א) כעניין סגולי, בזכות מצוות תלמוד תורה, (ב) כתוצאה ישירה מהשינוי שנוצר באדם על-ידי הלימוד • ביאור פירושי הגמרא והמדרשים על דברי יוסף לאחיו "אל תרגז בדרך"
- 95** ..... **איסור שכחת התורה**
איך הותר לרבי זירא לצום מאה תעניות שישכחו ממנו את התלמוד הבבלי לפני עלייתו לארץ ישראל, למרות האיסור לשכוח דברי תורה? • מדוע יש לימוד מיוחד על כך שהשוכח באונס אינו עובר בלאו, ולא די בכלל ההלכתי "אונס רחמנא פטריה"? • דיון מעמיק בגדר האיסור לשכוח דברי תורה וטעמו על-פי שיטות הראשונים ואדמו"ר הזקן
- 105**..... **עמל תורה**
כיצד מתיישב פירוש רש"י "ואת מצוותי תשמרו - הוו עמלים בתורה על-ימנת לשמור ולקיים" - עם דבריו קודם לכן "כשהוא אומר ואת מצוותי תשמרו הרי קיום המצוות אמור"? • מדוע מתייחס הכתוב לעמל בתורה - פעולה שכלית מובהקת - במלה "בחוקותי", שפירושה מצוות שלמעלה מהשכל האנושי? • משמעותו של העמל בתורה - על-פי פנימיות העניינים
- 115**..... **איסור ביטול תורה ב"איכות"**
את גזירת ה"גלות" של טרדות הפרנסה ניתן להמיר ביגיעה וטרדה בתורה • כשם שהמחסיר זמן מלימודו מבטל תורה ב"כמות", כך המחסיר מלימודו את מלוא כוח שכלו ועינו - מבטל תורה ב"איכות"
- 123**..... **בדרכי הלימוד - נחיצות ההבנה האישית בתורה**
השומע דבר תורה שלא נאמר אליו ישירות - האם יש מעלה בכך שיזכירו "בשם אומר"? • ביאור הנפקאימינה בין שתי הסיבות לאמירת דבר "בשם אומר" - משום "אל תגזול דל" ומשום "מביא גאולה לעולם" • לימוד התורה צריך להיות מתוך הבנה והזהרות אישית של הלומד עד שהדברים מוגדרים כ"תורתו" שלו
- 133**..... **מקומם של שיקול הדעת וההבנה בבסיס הפסיקה ההלכתית**
כיצד יש להתייחס לדברי הפוסקים שהתבססו על גירסאות בספרי הראשונים - כאשר בדור מאוחר יותר נתגלה כי הללו חזרו בהם במהדורה בתרא? • האם ניתן להסתמך על הכרעותיהם של אחרונים - כאשר ידוע שחלק מדברי הראשונים בסוגייה טרם נדפסו בימיהם? • יסודות פסיקת ההלכה - עצם קבלת הדברים מברייסמכא בדורות הקודמים או ההבנה האישית של סברותיהם?

139..... סיני ועוקר הרים

טעם המחלוקת מי עדיף, "סיני" או "עוקר הרים" - כמות מול איכות • ביאור דעת רבי מאיר בדין הטועה במעשר בהמה - לשיטתו בעניין עדיפות האיכות על הכמות

149..... צורתו של לימוד מתוך "ביטול"

מה חידש שמואל הקטן במשנת "בנפול אויבך אל תשמח" - שאינה אלא חזרה על פסוק במשלי? • לומד המשתף בתלמודו רק את כוח חכמתו ושכלו, ללא תחושת התבטלות - התורה לא נקלטת אצלו כדבעי • מאידך, הלומד השרוי בביטול אינו מחזר אלא אחר אמיתתה של תורה - כך ששמחתו היא מבירור האמת ולא מ"נצחוננו" מול "מפלה" של בריפולוגתתו

153..... ה"ראה" הנדרשת לפסיקת הלכה

סוד "אלו ואלו דברי אלקים חיים" - שורש כללותה של התורה, הכוללת גם דעות רבות ושונות, הוא משם אלקים המסמל בחינה אלוקית מצומצמת שיש בה ריבוי והתחלקות כביכול; אך "דבר הוי"ה זו הלכה" - שורש ההלכה הוא מ"שם העצם" המסמל אחדות מוחלטת • "ודבר הוי"ה מירושלים": פסיקת הלכה תיתכן דווקא מתוך ביטול ("ירושלים" - "ראה שלימה") המביא את הלומד להתייגע ולכוון לאמיתתה של הלכה

167..... לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא

שלושה דגשים במשימה "לעשות לו יתברך דירה בתחתונים" התלויים זה בזה - גילוי עצמותו של הקב"ה ("לו יתברך"), באופן של קביעות ("דירה") ודווקא בדברים הנמוכים ביותר ("בתחתונים") • "לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא" - בחינת "דירה בתחתונים" שבלימוד התורה

175..... לימוד הלכה כהכנה להקמת בית בישראל

שורש ההלכה הוא משם הוי"ה ("והוי"ה עמו - שהלכה כמותו") ואילו ריבוי הסברות שבתורה מקורו בשם אלקים ("אלו ואלו דברי אלקים חיים") • סברות הן כמשל לבושים המתחלפים ומשתנים, אך ההלכה היא כבית המסמל קביעות בלתי־משתנה • הקשר בין הקמת בית בישראל ללימוד ההלכה

מעלת תלמוד תורה

181..... "עמל תורה" מול "עמל שיחה"

"אדם לעמל יולד" - כדי להתדמות לבורא ולהיות יוצר ומשפיע בכוח עצמו ולא בבחינת מקבל גרידא • "שותף לקדוש ברוך הוא במעשה בראשית" - השותפות היא בחידוש מעשה הבריאה בכל עת; ולכן לא די ב"עמל מלאכה" שהנו נטול התחדשות מהותית מתמדת ויש הכרח ב"עמל שיחה" (תפילה) ו"עמל תורה"

189..... תלמוד תורה - למעלה מעבודת זיכוך העולם

לימוד התורה צריך להיות "לשמה" בטהרתו, ללא כל חישובי רווח צדדיים - אף אם בכוחם לשכלל את הלימוד • האם שאיפה להשיג באמצעות הלימוד את היכולת לפסיקת הלכה היא דבר רצוי? • בלימוד התורה נעשה הלומד מאוחד עם הקב"ה - עניין נעלה יותר מעבודת זיכוך העולם וחיבור ניצוצות הקדושה אל שורשם העליון

195..... "עשה תורתך קבע" - גם מול שאר עניני קדושה

מדוע מובאת ההוראה "עשה תורתך קבע" בפרקי אבות המוקדשים להנהגות של מידת חסידות ולא לחיובים מן הדין? • ביאור מחודש במשמעות הוראה זו - כלפי העומד בפרשת דרכים בין בחירה לעסוק בעמוד התורה להעדפת התעסקות בעמודי העבודה וגמילות חסדים • הדרכה לשילוב מוצלח בין הקדשת כל הכוחות לעסק בתורה ובין קיום המצוות וגמילות חסדים בהידור

205..... "תלמידי חכמים גופן אש" - ייחודיות החיבור לה' עלידי התורה

מדוע זקוקים תלמידי החכמים לקליוחומר נפרד - וכי הק"ו ממזבח הזהב תקף רק ביחס לפושעי ישראל ולא ביחס לתלמידי חכמים? • מאחר שבשתי המימרות מדובר בבעלי עברות - מדוע נקראים הראשונים "תלמידי חכמים", ואילו האחרונים - "פושעי ישראל"? • אופן ההתקשרות אל הקב"ה באמצעות התורה לעומת זה שבאמצעות המצוות - בדוגמת ההבדל בין השראת השכינה שבארון הברית לזו שבכללות המשכן

כי הם חיינו

217..... על התורה להיות "חקוקה" באדם

אם כוונת הכתוב "אם בחוקתי תלכו" היא "שתהיו עמלים בתורה" - מדוע הוא מזכיר דווקא את ה"חוקים", שאינם ניתנים להבנה שכלית? • מהו הרעיון העומד מאחורי הקול הניסי של מתן-תורה - שהיה ללא הד? • התורה צריכה לחדור אל תוך האדם ולהיות "חקוקה" בו

229..... "השמר פן תשכח" - תורתו של אדם נוגעת לעצם מציאותו

מה פשר הודעת משה "לא אוכל עוד לצאת ולבוא - בדברי תורה" בשעה שגם לאחר מכן לימד לישראל כמה פרשיות בתורה? • מדוע באותה שעה נסתמו ממשה גם "מעיינות החכמה" (פלפולא דאורייתא) שאינם קשורים ללימודו עם בני-ישראל • התורה צריכה להיות חקוקה בעצם מציאות האדם עד שכל שינוי וחסרון קל בה נוגע בנפשו

237..... התורה משפיעה גם על רבדי החיים הגשמיים

מדוע מאריך הכתוב בתיאור השכר הגשמי – והרי עיקר שכר המצוות הוא השכר הרוחני? • איזו חשיבות יש לנסים ונפלאות גשמיים בזמן שבו "מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים"? • הייעודים הגשמיים שבתורה – ביטוי לכך שהתורה היא מהותו וחיייו של כל יהודי

243..... השפעת הלימוד על הגברא

"אי לאו האי יומא דקא גרים" – מדוע מדגיש רב יוסף את מעלתו של היום, ולא את מעלת התורה עצמה? • "תורה מצלא" - פעולה המיוחסת לתורה הנלמדת או לאדם הלומד? • מהות השינוי באדם הלומד תורה - לאור יסוד מחודש בענין השפעתו של מתן-תורה על "חפצא" של מצווה

253..... כתר תורה - התורה נעשית אישיותו העצמית של הלומד

איזו הלכה משמיענו הרמב"ם בכך שכהקדמה לקביעה כי כתר תורה "עומד ומוכן לכל ישראל" הוא מציין את העובדה שבכתרי כהונה ומלכות זכו הכהנים ובית דוד? • שני רבדים בכהונה ובמלכות החלות על כהן ומלך: כתפקיד של שירות והנהגה, וכהגדרת האישיות העצמית - "מוכתר" ב"כתר כהונה" וב"כתר מלכות" • "כתר תורה" - קשר עצמי עם התורה

271..... ה"רוממות" המיוחדת הנפעלת באדם על-ידי לימוד התורה

שני עניינים בעילוי שבכתר תורה על-פני כתרי הכהונה והמלכות: (א) "כתר" מסוג הדומה להם (אלא שבמידה מרובה מהם) - רוממותו של האדם ביחס לשאר העם; (ב) "רוממות" מסוג אחר לגמרי (שאין בערכה בעולם) - התלבשות דבר ה' עצמו בלומד, "מאן מלכי רבנן" • העילוי השני שבלומד התורה חל דווקא כשהלימוד הוא מתוך ביטול - "נשא את ראש בני גרשון"

תורתו אומנותו

283..... "מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד בני אלא תורה"

האם הגדרת לימוד התורה כ"אומנות" - מלמדת גם על היתר להשתמש בה כמקור פרנסה? • לימוד שמטרתו להביא לידי תיקון העולם - לימוד "לשמה" ייחשב? • "הדרן" על מסכת קידושין - שתי רמות של ויתור על "כל אומנות שבעולם" לטובת לימוד התורה

295..... מדרגת "תורתו אומנותו" - משמעותה ההלכתית והפנימית

"הוי זהיר בקריאת שמע ובתפילה" – וכי יש צורך להזהיר בפרקי אבות על קיום מצוות עשה מפורשות? • מדוע נזכר רבי שמעון בן נתנאל בשם "רבי שמעון" סתם, כינוי השמור בדרך-כלל לרבי שמעון בר יוחאי? • תיווך במחלוקת הבבלי והירושלמי אם מי ש"תורתו אומנותו" מפסיק מלימודו לקריאת שמע • "תורתו אומנותו" – לימוד מתוך התאחדות פנימית עם התורה וביטול כלפי נותנה

307..... מעלתם של בעלי תורה על בעלי מעשים טובים

מדוע נוטלים בארבעת המינים את כפות התמרים, ולא את התמרים עצמם? • מדוע מזכירים בברכת ארבעת המינים דווקא את הלולב, ולא את האתרוג הנעלה יותר? • מדוע חלה מצוות הנענועים רק על הלולב, ולא על שאר המינים? • ביאורים והדרכות בדרכי העבודה של ה"לולב" – מי שעיקר עיסוקו בלימוד התורה

315..... התמסרות ללימוד התורה מול עסקי הפרנסה

החידוש בתורה ובמצוות שלאחר מתן תורה על קיומן עלידי האבות - רק בגברא, שנעשה "מצווה ועושה", או גם בחפצא • שלוש דרגות בלימוד התורה: (א) מצד הציווי והחייב - קביעות עיתים; (ב) מידת חסידות הכלולה בגדרי המצווה - "תורתך קבע ומלאכתך עראי"; (ג) התמסרות מוחלטת לתורה - למעלה מגדר הציווי לגמרי

323..... לימוד ב"ישיבה"

מדוע הוצרך יעקב לשלוח את יהודה להקים ישיבה במצרים לפני בואו ולא ביקש זאת מיוסף שכבר שהה שם? • הלימוד ב"ישיבה" נדרש בכל דור - בקל-וחומר מגלות מצרים • מעלת הלימוד ב"ישיבה" מתממשת דווקא כאשר התלמיד מתמסר כולו אך ורק לתורה

יושבי אהל ובעלי עסק

335..... בעלי עסק מושפעים מיושבי אהל

את הכוח לרומם את העולם ולעשותו "דירה" לה' - יש לינוק מאלו ש"תורתם אומנותם" • מאידך, בלימודם של יושבי אהל חייב להיות מורגש העיקרון שהתכלית היא לקיים את המצוות • הסבר מעמיק מדוע רשב"י דווקא ש"תורתו אומנותו" הוא בעל המאמר "וכתר שם טוב עולה על גביהן"

347..... חובתו של "שבט לוי" להשפיע על כלל ישראל

היציאה ממצרים התרחשה דווקא מכוח סירובם של משה ואהרן להישמע לפרעה שפקד עליהם לשוב לעסקיהם בדברי תורה בלבד ("לכו לסבלותיכם") • חובה על לומדי התורה לדאוג למצבם של יהודים אחרים ולוודא שיהיו גם הם שרויים כמותם באוהלה של תורה

ה"התכללות" בין יושבי אהל ובעלי עסק..... 351

הברכות השונות לכל אחד מהשבטים מלמדות על דרכים שונות בעבודת ה'; אך מאידך, על כל שבט לכלול בעבודתו האישית גם את שאר סוגי העבודות - "איש אשר כברכתו ברך אותם" • שלושה אופנים במיזוג וב"התכללות" שבין יושבי אוהל לבעלי מעשים טובים ובהשפעת אלו על אלו

ה"עוסק בצרכי ציבור" - "תורתו מתברכת"..... 359

מדוע הרהר רבי יוסי ב"מילי דעלמא" באמצע הלימוד במחיצת רשב"י, ולמה רשב"י דווקא הוא שהרגיש בחיסרון שחל אצל רבי יוסי בעקבות הרהורים אלו ואילו רבי יוסי עצמו לא חש בכך? • המבטל תורה מכוח פטור הלכתי - האם הקב"ה משלים את חסרונו בידיעת התורה? • ההבדל המהותי בין ביטול תורה מאונס לעוסק בצרכי ציבור

שני סוגי הנהגה בשאלת צרכי ציבור מול "תורתו אומנותו"..... 367

"רצוי לרוב אחיו" - "שפירשו ממנו מקצת סנהדרין": מדוע רוב הסנהדרין לא פרשו ממרדכי, ומאידך מפני מה לא בטלה דעת המיעוט בפני הרוב? • מחלוקת מהותית בין הבבלי והירושלמי בפתרון בעיית ביטול תורתם של החסידים המקדישים זמן רב לתפילה - "תורתם משתמרת" או "ברכה ניתנת בתורתם" - בהתאם להבדל הכללי ביניהם באופן הלימוד • שתי גישות ביחס הראוי של לומד התורה לעסק בצרכי ציבור

עשיית "דירה בתחתונים" של בעל עסק - עסק התורה שלו..... 377

מדוע יעקב, שעיקר עניינו הוא עסק התורה, העמיד את רוב בניו בבית לבן דווקא - בתקופה שבה עסק בענייני העולם ולא בימים שבהם לן באוהלה של תורה? • עשיית "דירה בתחתונים" מתקיימת עליידי לימוד תורתנו הנצחית • מעלת לימוד התורה של בעלי עסק

בעל עסק - כיצד יעורר בנפשו כחות לעסוק בתורה..... 387

ההתחברות לכלל ישראל מתוך אהבת ישראל אמיתית - מגלה את עצם הנשמה ונותנת כוח להתחזקות בלימוד התורה • השלמת לימוד כל התורה - עליידי החזקת לומדי תורה

"ופרצת" בלימוד התורה..... 391

משימת "ופרצת" היא פריצת כל ההגבלות, אפילו אלו שבתוך תחום הקדושה - "שטות שלמעלה מטעם ודעת" שבכוחה ניתן לגבור על ה"שטות" השייכת לסטרא אחרא • לימוד התורה שלמעלה מהגבלות הזמן - אצל בן ישיבה ואצל בעל עסק

תלמוד ומעשה

397....."מעשה" כמשלים את ה"תלמוד" וכתכלית לעצמו.....

"מעשה" כאבן-בוחן לתלמוד ראוי; למעלה מזה - כמוסיף שלימות ו"גדלות" ב"תלמוד"; ובאופן נעלה יותר - כמיועד מראשיתו על-מנת להביא לידי מעשה • צורתו של "תלמוד שמביא לידי מעשה" - שקיעה בלימוד עם פנימיות הנפש • סוד חטאם של המרגלים שביקשו להסתגר באוהלה של תורה ולהימנע מכניסה לעולם המעשה - כנובע מחיסרון באופן לימוד התורה עצמו

409....."תלמוד גדול" או "מעשה גדול" - משמעותו הפנימית של הדיון.....

הדרך לחיבור אמיתי ושלם בין העולמות העליונים והתחתונים היא היגיעה בתורה - ה"אמת" האלוקית ה"מבריחה מן הקצה אל הקצה" • ההכרעה בזמן הזה - "תלמוד גדול שמביא לידי מעשה" וכך דווקא "שניהם בידו"; אך לעתיד יוכרע כי "מעשה גדול" - משום שהמעשה יהיה מתוך ביטול עצם הנפש לאלוקות שיכלול בתוכו ממילא גם "תלמוד" מסוג חדשני לגמרי

תורה לשמה

423.....לשמה - ללא שום כוונה צדדית.....

איך נשמטו "עשרת הדברות" מרשימת הדברים שמספרם עשרה המופיעה בפרקי אבות?! • בית המקדש - כולל הנסים הפלאיים שבו - הוא תכלית שלימותו של העולם; ואילו התורה "קדמה לעולם" ומרוממת ממנו לחלוטין • ההגבלות שישנן על לימוד התורה אינן אלא מצד "מצוות תלמוד תורה", אך הלומד "לשמה" - מסיר מלימודו כל הגבלה

427....."העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה".....

מדוע הצהרת המשנה כי "העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה" - אינה סותרת לימוד "לשמה"? • האם ניתן להתמסר ללימוד התורה ללא הרף, ובה' בשעה לקיים גם את מצוות אהבת השם ואהבת ישראל בשלימותן? • הלומד "לשמה" מסתייע מלמעלה בכל צרכיו - הרוחניים והגשמיים

435.....תורה לשמה - גם לא לשם ידיעת המעשה אשר יעשון.....

בתיאור אחרית הימים - מהו הצורך בהדגשה "לא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד" בשעה שבלאו הכי כל התענוגים האחרים יהיו מצויים כעפר ויאבדו כל חשיבות? • מהי "ידיעת דברים הסתומים" לה יזכו ישראל בימות המשיח? • השלימות הרוחנית לעתיד לבוא - לימוד "לשמה" בטהרתו, נטול כל מטרה רוחנית נוספת מעבר ללימוד עצמו

433....."כבוד" ללומד תורה שאינו סותר את ה"לשמה"

איך ייתכן שאברהם אבינו ש"לא עבד אלא מאהבה" ללא כל מחשבה על שכר - נזקק להבטחה "שכרך הרבה מאוד"? • אצל עובד ה' "לשמה" - השכר הגשמי הינו חלק מעבודת ה' • ביאור עומק מאמר חז"ל "לעולם יעסוק אדם בתורה... שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה"

455....."האוחז ספר תורה ערום" כמורת דרך בלימוד "לשמה"

"האוחז ספר תורה בלא מטפחת נקבר ערום" - שלוש הדעות שבגמרא בפירוש הביטוי "נקבר ערום" תלויות בשלושה אופנים בגדרה ההלכתי של מטפחת העוטפת את ספר התורה • קיום המצוות - כלבוש חיצוני ביחס לגוף התורה • לימוד לצורך ידיעת ההלכה - חלק בלתי־נפרד מן התורה, אך "חיצוניות" ביחס ללימוד "לשמה" טהור

ללמוד וללמד

467....."עלבונה של תורה" - הלומד תורה אך אינו "עוסק" בה

עניינו של רבי יהושע בן לוי היה זיכוך הגוף והשפעה על בני הדור, ואת זאת הוא תובע מכל לומד תורה במאמרו "אוי להם לבריות מעלבונה של תורה" • לימוד התורה כ"בעל עסק" - (א) השתדלות פעילה ומתמדת לצרף יהודים רבים ככל האפשר לאוהלה של תורה; (ב) הכרה ביוקר ובעילוי שב"כיבוש העולם" עלידי הפצת התורה

475....."בן עליה" הגבוה ביותר - העוסק בהרבצת תורה ובהשפעה חוצה

מה משמעות השימוש במושג "קנין" ביחס לתורה - "קנין תורה" - המבטא העברה מרשות לרשות? • כמה סוגי מדרגות "צדיק" ישנם, מהי מדרגתם של המכונים "בני עליה" ומדוע רק צדיקים כרשב"י ור' יהושע בן לוי מנעו את הופעת הקשת בדורם? • הרבצת תורה לרבים - כאבן־בוחן לעילוי הרוחני הגבוה ביותר

483....."כל המלמד את בן חברו תורה - כאילו ילדו"

ההשוואה בין לימוד תורה להולדה - האם נאמרה לעניין קבלת שכר ("כאילו ילדו") או שאכן יש דמיון בין הפעולות? • האם כל אדם יכול להגיע לעילוי הרוחני שהיה בעת לימודו של משה רבינו עם בני אהרן היישר לאחר ש"למד מפי הגבורה"? • הכוח הטמון בתורה - לפעול שינוי והתחדשות במציאותו של התלמיד

497.....חיים ללא תורה "כמיתה" - גם במי שעדיין אינו "בעל חכמה"

הכיצד חובת סיפוק צרכיו של "תלמיד שגלה" מתירה להעניש את רבו על לא עוול בכפו ולהגלותו עמו לעיר מקלט? • גם תלמיד שאינו אלא בגדר "מבקש" תורה - יש לדונו כ"בעל חכמה" בפועל שחיי אינם חיים ללא התורה • החובה לנקוט בכל צעד נדרש על־מנת לספק את חיי התורה אפילו ל"תלמיד שאינו הגון"

יראתו קודמת לחכמתו

509..... הביטול לה' ככלי והכנה ללימוד התורה

ביאור סגנון הפתיח הייחודי של הלכות תלמוד תורה העוסק בחיובו של האב ללמד את בנו הקטן, ולא בחיוב העקרוני של האדם עצמו ללמוד • חיוניותה של תחושת הביטול בלימוד התורה - הן כהכנה ללימוד והן בשעת הלימוד עצמו • ביאור הצורך המיוחד בביטול לה' בלימוד התורה - יותר מאשר בקיום המצוות

517..... משה ויהושע - שני שלבי ביטול בלימוד התורה

התנא מונה בפרוטרוט רק חלק מן הדורות במסורת התורה - כי כל אחד מהם מלמד על הדרכה נוספת בשלבי לימוד התורה של כל אדם • חמישה שלבים בלימוד התורה: התמסרות, קבלת־עול, הבנה, יראת שמים והתמודדות עם תכסיסי היצר המבקשים לעוות את אופן הלימוד

525..... "ברכו בתורה" - הקדמת הדבקות באלקות שלמעלה מהשכל

שלושה טעמים להתחלת התורה באות ב' ולא באות א' - ושלושה קשיים • אם יש סיבה לכך שהתורה פותחת דווקא באות ב' - מדוע שינו הזקנים בתרגום התורה ליוונית ופתחו באות א'? • ביאור שלושת הטעמים להתחלת התורה באות ב' - על יסוד דברי הגמרא בעניין "ברכו בתורה תחילה"

533..... "ונפשי כעפר לכל תהיה" - חיוניות הביטול בלימוד התורה

מדוע מי ש"מים אין בו" בהכרח ש"נחשים ועקרבים יש בו"? • מדוע צריך לימוד התורה להיות בדיבור דווקא? • "בתחילה היה משה לומד תורה ומשכחה עד שניתנה לו במתנה" - והרי גם לפני מתן־תורה למדו האבות תורה, ולא מצינו שהיו שוכחים את לימודם? • עיקר מהותו של לימוד התורה - הקשר עם נותן התורה

541..... "חכמה" ו"תורה בגויים" - בין התורה לחכמות אחרות

כיצד אומרים חז"ל שמעלת מתן־תורה ביטלה את חילוקי הדעות בין בני־ישראל ("השוו לב אחד") - והרי בתורה עצמה מצינו מחלוקות רבות? • מדוע ניתנה התורה בחודש השלישי ולא בחודש הראשון? • המחלוקת בין פירוש רש"י לדברי המכילתא - האם החידוש הוא בכך שחנייה זו היתה מתוך אחדות, או ששאר החניות היו מתוך מחלוקת • ביאור מעמיק בעניין ההבדל המהותי בין התורה ובין שאר חכמות העולם

553..... תפיסת "בלי גבול" שבתורה - באמצעות ביטול המציאות

מדוע שיבח הקב"ה את משה על שבירת הלוחות? • מדוע ניתנה התורה שבעל־פה רק בלוחות השניות ולא בלוחות הראשונות? • מדוע היו גם שברי הלוחות מונחים בארון? • שתי התכונות המנוגדות הנדרשות ללימוד התורה - וחיבורן יחד בכוח "מקום ארון אינו מן המידה"

- 561..... **"אתדבקות רוחא ברוחא" - דבקות השכל בחכמה עילאה**
 דבקותו של כוח הדיבור שבאדם במקבילו האלוקי - מתרחשת בלימוד הלכה
 דווקא • יתרונו של לימוד התורה בדיבור על המחשבה לבדה - התגלות
 הביטול לה'
- 567..... **"ביטול" ו"ריתחא דאורייתא" - הילכו שניהם יחדיו?**
 מדוע "שכח" רבי אליעזר "מה היתה משמשת" אחת מלשכות המקדש? • סוד
 חיבור ה"יין" וה"שמן" בלשכה אחת - גם לימוד התורה בשכל ובהבנה (יין) אמור
 להיות טבול ושרוי בביטול (שמן)
- 573..... **"שנים שיושבים" - לימוד נטול התנשאות על הזולת**
 מדוע הצורך החיוני ב"שלומה של מלכות" המונע מצב חמור של "איש את
 רעהו חיים בלעו" מופיע בפרקי אבות - העוסקים ב"מילי דחסידותא" והידורים
 של לפנים משורת הדין בלבד? • ביאור הקשר בין תפילה ל"שלומה של מלכות"
 להמשך המשנה אודות חובתם של "שנים שיושבין" שיהיו "ביניהם דברי תורה" •
 צורתו של לימוד התורה הנקי מחשש של "בליעת" הזולת

לימוד נסתר

- 583..... **קיום מצות ידיעת ה'**
 כיצד כלל הרמב"ם בתחילת חיבורו - אותו ייעד לכל אדם - פרקים שלמים העוסקים
 ב"מעשה מרכבה" וענייני ה"פרדס", למרות פסק ההלכה שלו עצמו כי מי שטרם
 מילא את כריסו בידיעת התורה הנגלית אסור לו "לטייל בפרדס"? • מהות הציווי
 "אנכי ה' אלוקיך" - ידיעה שכלית של מציאות ה' • השגת גדלות הבורא והבריאה
 היא חלק ממצוות האמונה עצמה ולא רק אמצעי המוביל למצוות האהבה והיראה
- 595..... **לימוד חסידות לכל - למרות ההגבלות ההלכתיות על לימוד נסתר**
 כאשר ביקש רבינו חיים ויטאל למנוע ממי שאינו ראוי ללמוד בספרי הסוד שכתב
 - מדוע השתמש בלשון של "שבועה" ולא של "נידוי" ו"חרם"? • האם מי שדרגתו
 בלימוד התורה ובקיום המצוות פחותה רשאי לעסוק בלימוד פנימיות התורה?
 • הרמב"ם בספר מורה הנבוכים ואדמו"ר הזקן בספר התניא קירבו את לימוד
 פנימיות התורה לכל אדם
- 605..... **שתי רמות בלימוד החסידות - לאור טעמי התגלותה בימינו**
 מדוע התעורר קטרוג על כך שרבנו הזקן גילה דברי חסידות בריבוי - והרי קטרוג
 דומה התעורר עוד בחיי המגיד, ורבנו הזקן בעצמו הסיר אותו? • שני אופנים
 בגילוי תורת החסידות - בהתאם לשני הסברים לכך ש"בדורות אלו האחרונים
 מותר ומצוה לגלות זאת החכמה"

מצות תלמוד תורה

מצות ידיעת התורה

מהי מצוות ידיעת התורה – להבין ולהכיר את המצוות והלכותיהן או ידיעה לשם ידיעה • בירור שיטת הרמב"ם ואדמו"ר הזקן בלימוד הלכות ללא טעמיהן • מעלת הלימוד במשנה תורה לרמב"ם

עליהן כראוי כו' כמו שנתבאר למעלה שנאמר: כל המצוה וגו' ולא⁸ עליך המלאכה לגמור. ולכן אף שאין שעה זו מספקת ללמוד הלכות אלו מהתלמוד ולחזור עליהן כלי-כך, על כל פנים ילמוד אותו מתוך המשניות עם פירושיהן ויחזור עליהן כראוי עד שיהיה זוכרן כו' ויש לו לעסוק תחלה בסדר קדשים כמו שאמרו חכמים⁹ כל העוסק בתורת עולה כאלו הקריב עולה. ועל כן נכון הדבר אם אפשר לו ללמוד הלכות כל הקרבנות בשלימות וכל העבודות שבמקדש והלכות המקדש וכל כליו כמבואר באר היטב בחיבור הרמב"ם ז"ל ספר עבודה וספר קרבנות ואחר כך במשך הזמן אם יוכל להוסיף עוד בשעה זו ללמוד ולחזור כראוי יעסוק בסדר שהרות וזרעים כו".

וצריך ביאור: בתחילת הפרק¹⁰ ביאר אדמו"ר הזקן, שלימוד "הלכות פסוקות בלי טעמים" אינו מספיק, "כי אם אינו יודע טעמי ההלכות אינו מבין גופי ההלכות לאשורן על בוריין ונקרא בור, ולכן יש¹¹ אוסרין להורות אפילו לעצמו מתוך הלכות פסוקות בלי טעמים שלמד" (ולפיכך גם בתחילת לימודו חייב אדם ללמוד "תלמוד המבאר טעמי ההלכות שבמשניות

א. בהלכות תלמוד תורה פרק שני מאריך רבינו הזקן בביאור החיוב ללמוד כל התורה כולה¹ והאיסור לשכוח דברי תורה (שלכן יש חיוב לחזור על הלימוד פעמים רבות כו' שלא לשכוח)², וכותב, שמי שאין דעתו יפה ללמוד ולזכור כל התורה כולה³, "צריך שיהיה כל לימודו בלימוד המביא לידי מעשה שהן הלכות הצריכות לכל אדם לידע אותן לקיים המצות כהלכתן וליזהר מליכשל באיסורים חס ושלום"⁴ ואחר כך ממשיך ד"אם אחר שהוא בקי היטב בכל לימודו המביא לידי מעשה⁵. . . יוכל⁶ לקבוע לו שעה גדולה ללימוד אחר ויספיק לו שאר היום לחזור על לימודו המביא לידי מעשה, אזי חייב להוסיף מעט מעט ללמוד בשעה זו הלכות אחרות שהן פירוש התרי"ג מצוות אף מצוות שאינן נוהגות כמו קדשים וכיוצא בהן ולחזור

(* ביאור בלימוד ספר הרמב"ם ע"פ שיטת אדמו"ר הזקן בהל' ת"ת שלו – בקשר לימי ההילולא: כ' טבת – דהרמב"ם וכ"ד טבת – דאדמו"ר הזקן [בשנת תקע"ג, מוצש"ק שמות – ראה לשון הצמח צדק הנדפס במענה לשון בהקדמה. ובסו"ס פסקי דינים לצמח צדק (קה"ת, תשל"ב) תמב, א (בהוצאת תשנ"ב – תיא, ב)]. וראה לקוטי שיחות חכ"ו ע' 26 ואילך – השייכות ביניהם.

(7) עקב יא, כב.

(8) אבות ספ"ב.

(9) ראה מנחות קי, א.

(10) ס"א.

(11) בפנים מציין "רש"י וסמ"ע בהקדמה". וראה בקו"א

שם סק"א (מהדורת קה"ת תשס"ה - ע' תסד) ובמ"מ שם.

(1) ס"א וב'.

(2) ס"ג יז.

(3) ס"ח.

(4) ס"ט.

(5) לשונו שם רס"י.

(6) ס"א.

כל הקרבנות בשלימות [ולא רק אלו שבמשנה] . . בחיבור הרמב"ם ז"ל – והרי חיבור הרמב"ם הוא "בלי נתינת טעמים להלכות כלל" (כנ"ל)¹⁷].

ואע"פ שאם ילמוד גם טעמי ההלכות בקצרה יחסר בכמות הלימוד – הרי בלאו הכי מדובר במי שלא יוכל לגמור את כל התורה כולה (אפילו רק ההלכות הפסוקות), ואפשר שלא יוכל לגמור יותר מסדר קדשים (ורק שאם במשך הזמן "יוכל להוסיף עוד בשעה זו . . יעסוק בסדר טהרות וכו'"), וכבר כתב על זה שם שלא יחוש לזה שאינו יכול לגמור כל התורה כולה, כי "לא עליך המלאכה לגמור" (וכמו שהביא לפני זה¹⁸ ש"היו מצויים בימיהם תלמידים שלא היו בקיאים ויודעים בעל פה רק מסכת אחת ויש מהן שתי מסכתות"); וכיון שבכל אופן "לא עליך המלאכה לגמור", הרי לכאורה עדיף יותר לימוד מעט הכמות ורב האיכות (היינו הלכות בטעמיהן בדרך קצרה), מלימוד הלכות פסוקות בלי טעמים מתוך המשניות וחיבור הרמב"ם?

ג. ויובן זה בהקדם בירור כללי בגדר חיוב לימוד התורה לפי שיטת אדמו"ר הזקן בהלכות תלמוד תורה.

וזה לשון אדמו"ר הזקן בריש פרק ב' שם: "מי שלא לימדו אביו תורה חייב ללמד את עצמו כשיכיר שנאמר¹⁹ ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם זו מצות עשה של תלמוד תורה על כל

וברייתות ומיירות האמוראים ובזמן הזה גם בספרי הפוסקים הראשונים המבארים טעמי ההלכות פסוקות שפסקו הטור ושלחן ערוך כמו הרא"ש ובית יוסף".

[וזהו כשיטת רש"י²⁰ והרא"ש²¹, ודלא כשיטת הרמב"ם "שחיבר²² ספר משנה תורה בלי נתינת טעמים להלכות כלל, ועשאו להורות מתוכו לבדו כמו שכתב בהקדמתו שם שלא יצטרך אדם לחיבור אחר בעולם כו'"].

ואם כן אינו מובן: כיון ש"אם אינו יודע טעמי ההלכות אינו מבין גופי ההלכות לאשורן על בוריין ונקרא בור", אמאי כתב ש"אם יוכל לקבוע לו שעה גדולה ללימוד אחר . . ילמוד . . מתוך המשניות . . חיבור הרמב"ם ז"ל בס' עבודה וס' קרבנות" – הרי לכאורה יותר טוב ונכון שילמוד ההלכות "בטעמיהן בדרך קצרה"²³ (מהתלמוד²⁴ והפוסקים), שאז מבין ההלכות "לאשורן על בוריין"?

[בנוגע ללימוד משניות יש לומר, שמטעם זה מוסיף אדמו"ר הזקן "משניות) עם פירושיהן", כי בפירושי המשניות נכללים גם הטעמים (וכמבואר בהקדמת התיו"ט למשניות); אבל עדיין צריך עיון מהמשך דברי אדמו"ר הזקן, שנוסף על לימוד המשניות יש ללמוד גם "הלכות

12) ברכות ה, א ד"ה זה גמרא. מז, ב ד"ה שלא שמש. סוטה כב, א ד"ה ולא שימש ת"ח וד"ה שמורין הלכה.

13) בתשובה כלל לא סימן ט.

14) לשון אדמו"ר הזקן בקו"א לרפ"ב שם. ע"ש בארוכה.

15) לשון אדמו"ר הזקן שם ס"א.

16) ואף שהמדובר (כלשון אדמו"ר הזקן) "שאינן שעה זו מספקת ללמוד הלכות אלו מהתלמוד ולחזור עליהן כו'" – הרי כיון שהמדובר במי ש"יכול לקבוע לו שעה גדולה" (לא רק "שעה קטנה", כבסעיף י שם), עכצ"ל לכאורה, שכוונת אדמו"ר הזקן שאינו יכול ללמוד הרבה מהתלמוד ולחזור ע"ז, אבל לא שאינו יכול ללמוד כלל מהתלמוד "בשעה גדולה" זו. ולהעיר מהסמ"ג בהקדמה למ"ע (מקורו דאדמו"ר הזקן בסעיף זה, כנסמן בשו"ע) "ויש אדם שילמוד כל ימיו ולא יכול להשיג לדעת מצוה אחת כמאמרה בע"פ מחמת אורך הגמ' ופולפולה כו'".

17) ודווקא לומר שכוונתו שילמוד הרמב"ם עם נ"כ המבארים גם המקורות וטעמי ההלכות.

ועוד יותר: מזה שמביא לימוד "המשניות עם פירושיהן" בחדא מחתא עם לימוד הרמב"ם (שהוא בלי טעמים כלל), משמע, דגם מ"ש "המשניות עם פירושיהן" אין הכוונה לטעמי ההלכות בדרך קצרה (כבתיו"ט הנ"ל), אלא לפירושים המבארים דברי המשנה, וכן לידע תוכן פסק ההלכה, כדי להוציא מאידך טעמא שבפרש"י (סוטה שם ד"ה שמורין) – ע"ד המורין הלכה מתוך משנתם שהם מבלי עולם – ד"ש משניות הרבה . . (ד)יחידאה היא ולית הלכתא כו'".

18) סו"ס ח.

19) ואתחנן ה, א.

(ובלשון הרמב"ם הנ"ל "שליש בתורה שבעל פה"), כדי לידע את המעשה אשר יעשו, וכן"ל סעיף א].

ואדרבה: דוקא לשיטת אדמו"ר הזקן, זה שחייב אדם ללמוד "שליש בתלמוד" היינו רק טעמי ההלכות בדרך קצרה, שזה נחוץ בשביל הבנת "גופי ההלכות לאשורן על בורין" (ורק אז מותר להורות), משא"כ פלפולה של תורה, שהוא "עומק עיון טעמי ההלכות ולהבין דבר מתוך דבר ולדמות דבר לדבר כו", "אין לו לעשות בתחלת לימודו אלא לאחר שיגמור ללמוד כל ההלכות פסוקות בטעמיהן בדרך קצרה בלי עיון רב ופלפול"¹⁵.

גם: אם כוונת הרמב"ם רק שיסוד חובת הלימוד הוא משום שמביא לידי מעשה, אינו מובן למאי נפקא מינה סיוע לשונו ("שהתלמוד מביא לידי מעשה) ואין המעשה מביא לידי תלמוד".

וביותר תמוה: להלן בהלכות תלמוד תורה²³, כשמפרט הרמב"ם ההלכות הקשורות עם כלל זה "שהתלמוד קודם למעשה בכל מקום" (דחיית מצוה מפני מצות תלמוד תורה), כותב "שתלמוד תורה (שקול) כנגד כל המצות כולן שהתלמוד מביא לידי מעשה לפיכך התלמוד קודם למעשה בכל מקום" – ואינו מוסיף פרט זה "ואין המעשה מביא לידי תלמוד". ואם במקומה של הלכה זו לא הביאו הרמב"ם, למה הביאו כאן, כשהענין הובא רק דרך אגב לראיה על ענין אחר?

ד. ולכן נראה לומר, שאין כוונת הכסף משנה במ"ש (בפירושו דברי הרמב"ם) "ומאחר שהוא חייב לעשות חייב הוא ללמוד", רק דחייב ללמוד כדי שידע איך לעשות (כיון שהתלמוד מביא לידי מעשה) – אלא שזוהי גם ראייה בדרך כל-שכן וקל-יחומר, דכיון שמצינו בכל מקום שהתלמוד קודם (ויותר חשוב) מענין המעשה

אדם לעצמו ללמוד כל התורה שבכתב ושבעל פה כולה". ומציין מקורו ב"רמב"ם²⁰ מגמרא קדושין כ"ט²¹". אלא שברמב"ם, לאחר שהביא הלימוד מ"ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם", מוסיף "וכן אתה מוצא בכל מקום שהתלמוד קודם למעשה מפני שהתלמוד מביא לידי מעשה ואין המעשה מביא לידי תלמוד", אבל אדמו"ר הזקן השמיט סיום זה.

ולכאורה נראה לבאר הטעם שהשמיט אדמו"ר הזקן הוספה זו, כי לפי הסברה זו גדר החיוב לתלמוד תורה הוא להיותו מביא לידי מעשה, וכפי שמבאר הכסף משנה ש"מאחר שהוא חייב לעשות חייב הוא ללמוד", דמשמע מדבריו, שיסוד חיוב הלימוד הוא משום שמביא לידי מעשה.

ועפ"ז יש לומר, שזה שאדמו"ר הזקן השמיט ראייה זו הוא לפי שסבירא ליה שהחיוב הוא (כהמשך דבריו) "ללמוד כל התורה שבכתב ושבע"פ כולה", שלימוד זה אינו רק לימוד המביא לידי מעשה, אלא כולל ידיעת כל התורה כולה, וגדר מצוה זו הוא חובת ידיעת התורה לשם ידיעה (לא לשם מעשה).

ג. אבל אין לפרש בדעת הרמב"ם, שחובת הלימוד אינה אלא משום שמביא לידי מעשה, שהרי גם להרמב"ם חובת לימוד התורה כוללת לא רק לימוד הלכות הצריכות, וכמו שפסק להדיא²² ש"חייב (אדם) לשלש את זמן למידתו שלישי בתורה שבכתב ושלישי בתורה שבעל פה ושלישי יבין וישכיל אחרית דבר מראשיתו ויוציא דבר מדבר וידמה דבר לדבר כו' . . הנקרא גמרא", הרי, שגם בתחילת לימודו חייב אדם ללמוד פלפולה של תורה [ולא רק הלכה למעשה, כי לדעת הרמב"ם מספיק לימוד "משנה", שהיא ההלכות פסוקות בלי טעמים

(20) ה"ל ת"ת פ"א ה"ג.

(21) ע"ב. וראה רש"י שם ד"ה דכתיב.

(22) שם ה"א. וראה גם ה"ב.

(23) פ"ג ה"ג.

מקורו של אדמו"ר הזקן²⁸ שיש חיוב ללמוד גם הלכות של המצות שאינן נוהגות בזמן הזה – וזה לשונו: "כי המצות אשר צוה אדון העולם יש לידע יסודותיהם אע"פ שאינם צריכין עתה, כי על כל המצות נצטוינו ולמדתם אותם ונאמר²⁹ שמור את כל המצוה אשר אנכי מצוה אתכם וגומר, ונאמר³⁰ ושמרתם מצותי ועשיתם אותם, הא למדת שהשמירה והעשייה שני דברים הם, כי אין שמירה אלא בלב . . . וכן אמרו³¹ רבותינו ושמרתם זו המשנה ועשיתם זו העשייה".

ומדבריו מובן, שבנוגע לתרי"ג מצות יש שני חיובים: א) עשיית התרי"ג מצות, ב) שמירת תרי"ג מצות בלב, דהיינו ידיעת המצות.

ועפ"ז יש לומר, שזהו יסוד החילוק בין שיטת הרמב"ם ושיטת אדמו"ר הזקן בגדר מצות ידיעת התורה: לדעת הרמב"ם הרי זה חיוב בפני עצמו של ידיעת התורה, ואילו לאדמו"ר הזקן יסודו הוא ידיעת תרי"ג מצות שבתורה, וגדר הלימוד הוא על-דרך קיום תרי"ג מצות, אלא שזה במעשה וזה על-ידי שמירה בלב³² [וענין זה מודגש גם בלשון אדמו"ר הזקן בהלכות תלמוד תורה³³ בשם "חכמי האמת" בנוגע לחיוב

]"מפני שהתלמוד מביא לידי מעשה ואין המעשה מביא לידי תלמוד"], אם כן, מי שחייב במעשה, כלישכן וקל-יחומר שחייב בתלמוד (שיותר חשוב וקודם למעשה בכל מקום)^{23*}.

ועפ"ז יוצא שכוונת הרמב"ם היא, אדרבה, להגדיל חשיבות הלימוד על המעשה, דמלבד חובת הלימוד מפני שהוא מביא לידי מעשה, הרי עצם חיוב הלימוד הוא יותר חשוב וקודם לענין המעשה. דמעלה זו היא מצד עצם ידיעת התורה, ולכן פסק הרמב"ם שגם בתחילת לימודו של אדם חייב ללמוד שלישי זמנו בפלפולה של תורה "הנקרא גמרא".

ולכן יש לומר, דזה שאדמו"ר הזקן השמיט סיום דברי הרמב"ם "וכן אתה מוצא כו", הוא לפי שלשיטתו אזיל בהא ש"חייב לשלש את זמן למידתו", שפירש "שליש בתלמוד" (בתחלת לימודו) – היינו "לידע¹⁵ הטעמים בדרך קצרה מהתלמוד והפוסקים בלי עיון רב ופלפול", וכדלקמן.

ה. ויש לומר הביאור בזה:

כאשר אדמו"ר הזקן מבאר²⁴ החיוב "לידע כל התורה שבכתב ושבעל פה כולה", מפרש ומפרט "דהיינו תנ"ך וכל הלכות פסוקות של כל התורה עם הטעמים כי הן הן פירוש התרי"ג מצות שבתורה", ועל-דרך-זה מדייק עוד כמה פעמים בהלכות תלמוד תורה²⁵, בגדר ידיעות ההלכות כו', שהן "פירוש התרי"ג מצות שבתורה"²⁶.

וביאור לשון זה מובן מדברי הסמ"ג²⁷ – שהוא

28) כנסמן בפנים השו"ע בפ"א ס"ד. פ"ב ס"ה (בסופו). שם ס"א.

29) תבוא כז, א.

30) אמור כב, לא.

31) תו"כ (ורש"י) אמור שם.

32) והרי קיום מצות ידיעת התורה לאדמו"ר הזקן תוכנה גם כפשוטה – שמירה בלב (ראה תו"כ ר"פ בחוקותי) [ובמצות ידיעת התורה לאדמו"ר הזקן יש בו חיוב "מצות ושנתם" [שיהיו ד"ת שנונים ומחודדים כו"] – הל' ת"ת שם פ"ב ס"ג] וכן לאו דופן תסורו (ד) קאי אכל התורה כולה שבע"פ כו" – קו"א לרפ"ג (קה"ת תשס"ה - תעט), וכמ"ש אדמו"ר הזקן שם (פ"ב ס"ב) "שנחזק היטב בזכרונו* כל התורה שבכתב ושבע"פ כולה".

33) פ"א ס"ד.

23*) להעיר מפירוש נמוקי מהרא"י על הרמב"ם כאן דתלמוד קודם למעשה היינו "דקודם בזמן". וראה גם לחם יהודה לרמב"ם כאן.

24) בפ"א ס"ד בחיוב לימוד האב לבנו.

25) שם ס"ו. פ"ב ס"א ובסוף הסעיף. ס"א פ"ג ס"א. שם

ס"ב ועוד.

26) ראה לשון הקדמת בני הגאון המחבר לשו"ע אדמו"ר

הזקן (נעתק לקמן הערה 44).

27) בהקדמה למ"ע.

*) דעת אדמו"ר הזקן בקו"א שם שגם להרמב"ם אין לשכוח דבר מדיני התורה. ויסמך על מ"ש וחייב לשלש זמן כו' כדי שלא ישכח דבר כו' דממילא